

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาและแก้ไขปัญหามุมชน ด้วยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงได้ศึกษาความเป็นมาของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ปัจจัยของการพัฒนาและแก้ไขปัญหามุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหามุมชน รวมถึงการพัฒนาต่อยอดไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนภายใต้แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research method) ผสมผสานกับการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยทั้งสิ้น 1 ปี ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2550 ถึงเดือน มีนาคม 2551 ได้ผลสรุปจากการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมาของชุมชนกับการดำเนินงานเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยชาวบ้านและองค์กรในระดับท้องถิ่น และศึกษาปัจจัยในด้านต่างๆ รวมถึงกระบวนการการสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอื่นต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลประกอบการศึกษาด้วยวิธีการสังเกต การเข้าร่วมกิจกรรม การสัมภาษณ์ การจดบันทึก และการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลพื้นฐานในกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงการศึกษาในพื้นที่มาประมวลผลด้วยการดูความสัมพันธ์ของข้อมูลและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตามกรอบแนวคิดในการศึกษา และนำมาเขียนสรุปผลการวิจัย

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้นำองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้งและทีมงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้จำหน่ายสินค้าตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ทั้งที่เป็นคนในชุมชนและนอกชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวที่เผยแพร่ข้อมูลตลาดน้ำบางน้ำผึ้งผ่านเว็บไซต์

เครื่องมือการวิจัย ผู้ศึกษาวิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามเป็นส่วนประกอบ ดังนี้

ในเชิงคุณภาพ ใช้การสังเกต การเข้าร่วมกิจกรรมที่สำคัญ การจดบันทึก และการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการในกลุ่มประชากรที่เป็นผู้นาองค์กร ได้แก่นายกอบต. ผู้ใหญ่บ้าน และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในกลุ่มประชากร ทั้งที่มงานอบต. ผู้จำหน่ายสินค้า นักท่องเที่ยว

ในเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเบื้องต้นกลุ่มผู้จำหน่ายสินค้า และกลุ่มนักท่องเที่ยวในช่วงต้นปีและปลายปี 2550 เรื่องเพศ อายุ รายได้ ระยะเวลา ระดับการศึกษา เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต ปรากฏการณ์ต่างๆ การจดบันทึก การร่วมกิจกรรม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นคำร้อยละของกลุ่มผู้จำหน่ายสินค้า กลุ่มนักท่องเที่ยว และมีข้อมูลนักท่องเที่ยวบางส่วนที่วิเคราะห์เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เพื่อดูความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้มา ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ แล้วจึงวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมของการศึกษาภายใต้หัวข้อการศึกษา

สรุปผลการวิจัยแบ่งเป็นสรุปผลการวิจัยข้อมูลทั่วไป และผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ แนวคิดและความเป็นมาของชุมชนกับการดำเนินงานเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยชาวบ้านและองค์กรในระดับท้องถิ่น และปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1. สรุปผลการวิจัยข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษา สรุปผลได้ว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อต้นปี 2540 ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจของไทย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้ในหลายด้าน ทั้งด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้ง ที่อยู่ใกล้เมืองหลวงและเขตอุตสาหกรรม เป็นพื้นที่อนุรักษ์สีเขียวของกรุงเทพมหานครมาตั้งแต่ปี 2520 รวมถึงการเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เนื่องจากประชากรสืบเชื้อสายมาจากมอญ ประกอบอาชีพทางการเกษตรคือทำสวนผลไม้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ติดทะเล ดินจึงมีความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุและสารอาหารที่เกิดจากการพัดพาของน้ำจืดและน้ำเค็ม จึงได้ชื่อว่าเป็น “ดินแดน 3 น้ำ” เหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นอย่างมาก

แต่เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบล ได้จัดตั้งขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยมีปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ต้องเผชิญกับปัญหาการว่างงาน องค์การบริหารส่วนตำบล จึงได้ดำเนินการแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนด้วยการจัดทำโครงการพัฒนาหลายโครงการ ได้แก่ โครงการสวนเกษตรชุมชนแผนใหม่ การส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น การรวมกลุ่มเพื่อออมทรัพย์ และลำดับต่อมาชุมชนต้องพบกับปัญหาผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด มีราคาตกต่ำ ทำให้อบต. ได้มีแนวคิดในการจัดทำศูนย์ศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตร เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรของชุมชน จึงได้จัดทำเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น จนได้ข้อสรุปร่วมกันว่าควรสร้างตลาดน้ำขึ้น ด้วยเห็นว่าชุมชนมีศักยภาพพอทั้งด้านผลผลิต ด้านที่ตั้ง และธรรมชาติแวดล้อม

ประกอบกับพื้นที่โดยรอบตำบลบางน้ำผึ้ง มีความสำคัญในหลายประการคือ มีลักษณะเด่นทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศขนาดใหญ่เพราะมีโครงการสวนกลางมหานครในพื้นที่ และมีสวนศรีนครเขื่อนขันธ์เป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ทางนิเวศที่เปิดให้บริการแก่ประชาชนทุกวัน และการเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายมอญ และมีศาสนสถานเก่าแก่หลายแห่ง เช่น วัดทรงธรรมวรวิหาร เป็นวัดรามัญที่เก่าแก่ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 วัดโปรดเกศเชษฐาราม และวัดป่าเกด ที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 และมีที่ตั้งอยู่ใกล้เขตพื้นที่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เฉพาะที่อำเภอพระประแดงในปี 2547 มีโรงงานที่จดทะเบียนจำนวนมากถึง 1,201 โรงงาน จากโรงงานทั้งหมดในจังหวัดสมุทรปราการจำนวน 5,593 โรงงาน จึงเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอยู่หนาแน่น โดยรอบ อยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ดังนั้น ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ไม่ไกลจากแหล่งชุมชน มีการคมนาคมที่สะดวกหลายเส้นทาง สามารถเดินทางไปกลับได้ภายในวันเดียว จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจจากประชาชนทุกระดับในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนระดับล่างและระดับกลางของภาคเมืองเป็นสำคัญ

5.1.2 สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

5.1.2.1 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่อง แนวคิดและความเป็นมาของชุมชนกับการดำเนินงานเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยชาวบ้านและองค์กรในระดับท้องถิ่น

แนวคิดในการดำเนินการเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความต้องการในการแก้ไขปัญหาชุมชนเรื่องผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาดมี

ราคาตกต่ำ ทำให้อบต. ได้มีแนวคิดในการจัดทำศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตร เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรของชุมชน จึงได้จัดทำเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของชุมชน ทั้ง 11 ชุมชน จนได้ข้อสรุปร่วมกันว่าควรสร้างตลาดน้ำขึ้น ด้วยเห็นว่าชุมชนมีศักยภาพพอ ทั้งด้านผลผลิต ด้านที่ตั้ง และธรรมชาติแวดล้อม

โดยนายกอบต. ได้ขอใช้ที่ดินของชาวบ้านเพื่อจะนำมาสร้างสร้างซุ้มร้านค้า ถนนและสะพานคอนกรีต ดังนั้น ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจึงเป็นตลาดน้ำที่ไม่ได้มีที่ดินเป็นแปลงขนาดใหญ่เหมือนตลาดทั่วไป แต่จัดทำเป็นเส้นทางเดินและมีซุ้มร้านค้าเข้าไปในพื้นที่สวนเกษตรของชาวบ้านในชุมชนเป็นรูปตัว P แนวนอน โดยกำหนดให้ชาวบ้านในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงเท่านั้นที่มีสิทธิ์ในการนำสินค้ามาขายที่ตลาดน้ำแห่งนี้ได้ เพื่อป้องกันเม็ดเงินไม่ให้ไหลออกนอกชุมชน และเพื่อเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้คนในชุมชนเป็นลำดับแรกก่อน ยกเว้นสินค้า OTOP นอกพื้นที่แต่ต้องเป็นของจังหวัดสมุทรปราการเท่านั้น จึงจะนำมาขายที่ตลาดน้ำแห่งนี้ได้

หลังจากดำเนินการเรื่องสถานที่และแนวทางการนำสินค้ามาขายแล้ว ทางอบต.บางน้ำผึ้งได้ดำเนินการประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มองค์กร กลุ่มอาชีพ ประชาชน และส่วนราชการรวมทั้งขอรับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการสร้างซุ้มขายสินค้า สะพานคอนกรีต ปรับปรุงภูมิทัศน์ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก รวมระยะเวลาในการดำเนินการทั้งหมด 3 ปี และได้เปิดตลาดน้ำบางน้ำผึ้งอย่างเป็นทางการในต้นปี 2547 จนในปัจจุบันตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของจ.สมุทรปราการ กรุงเทพมหานครอีกแห่งหนึ่ง

จากการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน ด้วยการจัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ประสบผลสำเร็จด้วยดีเพราะสามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนเรื่องผลผลิตทางการเกษตรไม่มีที่จำหน่าย โดยผลสำเร็จนี้เป็นผลการดำเนินการโดยอบต. บางน้ำผึ้ง นำโดยนายสำเนา รัชมิตต์ นายกอบต.เป็นหลัก ที่ได้ดำเนินการประสานงานกับส่วนงานต่างๆ และกลุ่มอาชีพ รวมถึงการขอรับสนับสนุนงบประมาณจากส่วนงานต่างๆ เพื่อมาจัดสร้างตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และต่อมาได้มีการดำเนินการกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ การพายเรือ การขี่จักรยาน การนั่งเรือชมหิ่งห้อย เป็นต้น

ดังนั้น การเกิดขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ที่ได้ดำเนินการหลักโดยผู้นำ อบต. สามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. **ด้านเศรษฐกิจ** กล่าวคือ ในระยะแรกช่วยแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของประชาชนในท้องถิ่นตนเองและชุมชนในพื้นที่ตำบลใกล้เคียง รวมถึงผู้จำหน่ายสินค้า OTOP บางส่วนของจังหวัดสมุทรปราการ และในช่วงการดำเนินการตลาดน้ำปีที่ 4 ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ได้เป็นแหล่งรองรับการกระจายสินค้า OTOP จากทั้ง 6 อำเภอของจังหวัดสมุทรปราการอีกแห่งหนึ่ง โดยทางอบต.บางน้ำผึ้งได้รับการประสานงานจากผู้ว่าฯ ให้เปิดพื้นที่ให้ผู้จำหน่ายสินค้า OTOP ของจังหวัดนำสินค้ามาขายเดือนละ 2 ครั้งโดยทางผู้ว่าฯ ได้สนับสนุนงบประมาณการสร้างซุ้มจำหน่ายสินค้าให้แก่ผู้จำหน่ายสินค้า OTOP ของจังหวัด

2. **มีการขยายผลจากการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ** ไปสู่ด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในระดับที่แตกต่างกัน ได้แก่

ด้านวัฒนธรรม มีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมการทำอาหารและขนมในท้องถิ่น เพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการคิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ จากวัสดุที่มีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่น เช่น การทำผลิตภัณฑ์จากลูกดินเป็ด การทำไข่เค็มสมุนไพร เป็นต้น

ด้านสังคม พบว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น เพราะสมาชิกในครอบครัวจะมาช่วยกันทำการขายสินค้าที่ตลาดน้ำในวันเสาร์-อาทิตย์ รวมถึงความรู้สึกรักภูมิใจในชุมชนของตนมากขึ้น

ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าผู้จำหน่ายสินค้าบางรายที่ต้องทิ้งน้ำเสียจำนวนมากลงสู่คลองโดยตรง ได้เริ่มทำการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่คลองมากขึ้น

3. **ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนโดยรวม** คือ การพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น ซึ่งสืบเนื่องจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น มีสะพานคอนกรีตในชุมชนเพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันจัดการปัญหาเสพติด เพื่อเป็นการป้องกันและรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดงานประเพณีตามเทศกาลสำคัญๆ เพื่อเป็นการโฆษณาเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมในวันสำคัญๆ ร่วมกัน และมีการสร้างงานสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายอาหาร ขนม และเครื่องดื่ม

5.1.2.2 **สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เรื่อง ปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน**

การวิจัยเรื่องการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน ด้วยการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยภายใต้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ตามแนวทางการส่งเสริมของภาครัฐ จึงพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืน ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม บนฐานของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว นั้น จะต้องได้รับประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวของตนให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องคู่อนาคต โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของตน ซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ของตน ด้วยเหตุนี้ การวิจัยในครั้งนี้ จึงพิจารณาปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน ดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ได้แก่

• **นโยบายภาครัฐ** ซึ่งให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแหล่งรายได้ที่กระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในช่วงหลังปี 2540 ที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ จึงมีนโยบายให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกภูมิภาค โดยมีการจัดทำโครงการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เร่งรัดพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ส่งเสริมตลาดในประเทศหลายประการ เช่น การสร้างกระแสนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ สร้างแรงจูงใจให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวของเยาวชนในรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เป็นต้น โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายตลาดในประเทศได้แก่ ครอบครัวผู้สูงอายุ เยาวชน คนทำงาน และผู้มีรายได้สูง โดยมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดำเนินการส่งเสริมการตลาดภายใต้แนวทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่ให้ความสำคัญกับมิติของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ต่อมารัฐบาลได้กำหนดแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวแห่งชาติขึ้นในปี 2544 มีระยะเวลาในการปฏิบัติตั้งแต่ปี 2544-2549 และกำหนดให้นำแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัดและภาค รวมถึงการจัดสรรงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

นอกจากนโยบายภาครัฐด้านการท่องเที่ยวแล้ว นโยบายภาครัฐในเรื่อง “โครงการสวนกลางมหานคร” ในพื้นที่บางกระเจ้าตั้งแต่ปี 2520 มีส่วนสำคัญที่ทำให้พื้นที่บาง

กระเจ้ายังคงสภาพทางธรรมชาติที่เป็นสวนเกษตรแบบเดิมไว้ได้จำนวนมากถึง 517 แปลง รวมพื้นที่ 1,276 ไร่ กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ทั้ง 6 ตำบล ซึ่งรวมตำบลบางน้ำผึ้งด้วย และพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต่อพื้นที่โครงการสวนกลางมหานครที่ช่วยให้ช่วยกันดูแลรักษาธรรมชาติ จึงเป็นการกระตุ้นหน่วยงานราชการและเอกชนในพื้นที่ ให้ต้องดำเนินการเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมากขึ้น

สื่อมวลชน เป็นปัจจัยภายนอกอีกประการที่มีส่วนสำคัญ เพราะภาครัฐได้ใช้สื่อมวลชนทุกประเภทเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ตามลำดับ เพื่อกระตุ้นและเชิญชวนให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวและใช้เงินภายในประเทศเพิ่มขึ้น ดังจะพบว่า รายการโทรทัศน์ได้ให้ความสำคัญกับการทำรายการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น การทำเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสำนักงานภาคต่างๆ รวมถึงนักท่องเที่ยวที่นำข้อมูลและรูปภาพแหล่งท่องเที่ยวเผยแพร่ในเว็บไซต์อย่างต่อเนื่อง ก็ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวในวงกว้างขึ้น

นักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยภายนอกอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความต้องการในการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น และจากข้อมูลการสำรวจพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ใน จ.สมุทรปราการและกรุงเทพมหานคร โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวประมาณ 1-4 ชั่วโมง แสดงว่าตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อยู่ใกล้กลุ่มเป้าหมายในเขตชุมชนเมืองและอุตสาหกรรม โดยประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงนิยมเดินทางมาเที่ยวพักผ่อนในช่วงเวลาสั้นๆ ภายในวันเดียว ประกอบกับมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบาย เป็นแหล่งอาหารท้องถิ่นที่ราคาไม่แพง และมีธรรมชาติแวดล้อมที่ดี เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่สำคัญ

โดยสรุป กล่าวได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกคือ นโยบายรัฐด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวและความต้องการในการท่องเที่ยวที่ต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความยากจน โดยรัฐใช้ช่องทางต่างๆ รวมทั้งสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ ทำให้กระแสดความต้องการในการท่องเที่ยวสูงขึ้น ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งตั้งอยู่ใกล้แหล่งอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการและชุมชนเมืองในกรุงเทพมหานคร จึงมีการเดินทางที่สะดวกมากขึ้น เหล่านี้ล้วนเป็นโอกาสที่ดีของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน

ปัจจัยภายใน

จากผลการศึกษารูปได้ว่า การเกิดขึ้นของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งนอกจากเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐแล้ว ปัจจัยภายในและกระบวนการของพื้นที่ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว นับว่ามีความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

ด้านพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง มีลักษณะเด่นด้านธรรมชาติที่สะท้อนเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น ทั้งการเป็นพื้นที่เกษตรกรรมแบบยกท้องร่องที่ยังคงสภาพเดิมถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นพื้นที่อนุรักษ์ในโครงการสวนกลางมหานครของกรุงเทพมหานคร และมีคลองบางน้ำผึ้งที่เป็นคลองธรรมชาติซึ่งเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้สามารถสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่จำลองลักษณะตลาดน้ำแบบสมัยก่อนได้ โดยมีการขายอาหารและขนมท้องถิ่นจำนวนมากในราคาที่ไม่แพง รวมถึงการมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การขายอาหารในเรือ กิจกรรมการพายเรือ และการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตแบบท้องถิ่นที่มีการนำผักผลไม้จากสวน อาหารและขนมที่ทำกินกันในท้องถิ่นมาขายที่ตลาดน้ำแห่งนี้ มีกิจกรรมการพายเรือ การชั่งจักรยานชมธรรมชาติรอบชุมชน รวมถึงอภยาศัยที่ดีของผู้จำหน่ายสินค้าซึ่งแสดงความเป็นมิตรและมีน้ำใจตามวิถีของความเป็นท้องถิ่น ล้วนเป็นการส่งเสริมเอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้านผู้นำท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งให้ประสบความสำเร็จในปัจจุบัน โดยผู้นำการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีลักษณะสำคัญดังนี้

เป็นผู้นำทางการ คือเป็นนายกอบต. จึงมีอำนาจและหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน ทำให้สามารถจัดสรรงบประมาณและกำลังคนในการดำเนินการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

สถานภาพจากครอบครัว โดยมาจากครอบครัวที่มีบทบาททางการเมืองในท้องถิ่น จึงเป็นที่รู้จักและได้รับการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกด้วยดี

ศักยภาพส่วนบุคคล คือ เป็นผู้มีความมุ่งมั่นตั้งใจสูงในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ และมีภาวะผู้นำที่เด่นชัด

ผู้นำท้องถิ่นระดับต่างๆ ในชุมชนให้ความร่วมมือด้วยดี เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มจัดตั้งต่างๆ ในพื้นที่ ที่มีความขยันขันแข็งในการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรม Home Stay ร่วมกับชาวบ้าน ประธานกลุ่มสตรีที่สาธิตการทำอาหารและขนมให้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงผู้จัดการตลาดน้ำ

บางน้ำผึ้งซึ่งจบการศึกษาในระบบระดับอุดมศึกษาและเป็นคนในพื้นที่ จึงมีความคล่องตัวในการทำงานและสามารถบันทึกรวบรวมข้อมูลของตลาดน้ำเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะได้

ทั้งนี้ โดยเฉพาะนายกอบต. จัดเป็นผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความคิดก้าวหน้าในการพัฒนาและขยายการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากอย่างครบวงจร บนข้อจำกัดด้านพื้นที่ของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่ไม่สามารถขยายหรือเพิ่มพื้นที่ได้ จึงได้มีการดำเนินการด้วยการเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบท่องเที่ยว ทั้งการส่งเสริมเรื่องการจัดที่พักให้นักท่องเที่ยวแบบ Home Stay เพื่อกระจายแหล่งท่องเที่ยวไปสู่ชุมชนหรือชาวบ้าน การทำตลาดกรีนไนท์เพื่อให้เป็นแหล่งซื้อขายสินค้าในชุมชน (ยกเลิกไปเพราะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร) การล่องเรือชมหิ่งห้อยริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่งเสริมให้มีการขายสินค้าที่หลากหลายด้วยการเปิดพื้นที่ให้แก่สินค้าโอท็อปจาก 6 อำเภอในจ.สมุทรปราการมาขายที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง รวมถึงแนวคิดที่จะนำสินค้าจากโครงการสวนจิตรลดาตามาจำหน่าย เพื่อเพิ่มความหลากหลายของสินค้าให้แก่ลูกค้า โดยคาดหวังโครงการสวนจิตรลดาจะส่งผลต่อการร่วมมือในการรักษาสีเขียวตลอดมาจกชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดเรื่องการนำเงินกองทุนของของตลาดน้ำมาพัฒนาต่อยอดโดยการลงทุนผลิตสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เช่น ถุงพลาสติกใส่ของ เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า ความสามารถของผู้นำในระดับบุคคล การเป็นผู้นำทางการ การมีเครือข่ายที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น การได้รับความร่วมมือด้วยดีจากผู้นำท้องถิ่นในระดับต่างๆ รวมถึงการกล้าคิดกล้าทำสิ่งใหม่ๆ ล้วนเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง โดยเฉพาะการเป็นผู้นำองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีทั้งอำนาจ กำลังคนและงบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่างๆ นั้นได้เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งนี้ ข้อจำกัดประการหนึ่งของผู้นำที่มีฐานอำนาจสัมพันธ์กับครอบครัวที่เป็นนักการเมืองในระดับท้องถิ่นคือ อาจไม่ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากกลุ่มผู้นำที่มีความคิดเห็นแตกต่างทางการเมืองในท้องถิ่น รวมถึงภาวการณ์พึ่งพาของชาวบ้านต่อผู้นำ และอุปสรรคทางความคิดที่ว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าว นั้นเป็นหน้าที่ของผู้นำที่เป็นทางการ จึงส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชน

ด้านผู้จำหน่ายสินค้าตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้แหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวควบคู่กับการมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติ เนื่องจากผู้จำหน่ายสินค้าเกือบทั้งหมดจาก 250 ราย ประกอบด้วยชาวบ้านในพื้นที่และนอกพื้นที่แต่เป็นคนในจ.สมุทรปราการ ล้วนเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี มีน้ำใจ พุดจาไพลีเราะ

ให้บริการแก่ลูกค้าและนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี จึงเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งนี้ผู้จำหน่ายสินค้าส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุระหว่าง 46-60 ปี มากที่สุด มีการศึกษาที่หลากหลายทั้งระดับประถม มัธยม ตามลำดับ และมีระดับปริญญาตรีมากถึงร้อยละ 20 จึงนับว่าผู้จำหน่ายสินค้ามีความหลากหลายทางด้านระดับการศึกษา และผู้จำหน่ายสินค้ามากกว่าครึ่งหนึ่งขายสินค้าในตลาดน้ำแห่งนี้มานานกว่า 3 ปี สินค้าที่นำมาขายส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่เรียนรู้จากชุมชน รวมถึงคิดขึ้นเองมากกว่าครึ่งหนึ่ง โดยผู้จำหน่ายสินค้าส่วนใหญ่เคยทำการค้าขายเล็กๆน้อยๆ มาก่อน เป็นแม่บ้าน ว่างาน ประกอบอาชีพรับจ้าง และมากกว่าครึ่งหนึ่งเคยได้รับการศึกษาดูงานนอกพื้นที่และคิดว่าตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สร้างรายได้ให้แก่ตนเองมากขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้ผู้จำหน่ายสินค้าเห็นความสำคัญของการให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี จึงเท่ากับว่าผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งคือผู้ทำการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุดให้แก่แหล่งท่องเที่ยวของตน จนนักท่องเที่ยวประทับใจและนำความประทับใจไปบอกเล่าต่อกันผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งแก่คนที่รู้จักและเว็บไซต์ ดังปรากฏในข้อมูลที่ได้จากการสำรวจที่ระบุว่า นักท่องเที่ยวรู้จักตลาดน้ำบางน้ำผึ้งผ่านการบอกต่อกัน รวมถึงการเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ และสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ตามลำดับ

ด้านการวางแผนพัฒนา สรุปได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ยังไม่ได้จัดทำแผนงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวระยะต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม หากแต่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในแผนการทำงานของอบต. เรื่องการส่งเสริมเศรษฐกิจและอาชีพแก่ชุมชน ดังนั้น เมื่อเปิดดำเนินการมาได้ประมาณ 3-4 ปี จนปัจจุบันได้รับความสนใจจากสื่อต่างๆ มากขึ้น มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้น ทำให้ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเริ่มมีปัญหาในการรองรับนักท่องเที่ยว ทางอบต.จึงได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้าตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงพยายามพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยการเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมและสินค้า เช่น นำสินค้า OTOP ของจังหวัดเข้ามา และการเปิดพื้นที่ให้ขายสินค้าของดี 4 ภาค การเปิดจำหน่ายต้นไม้ สลับกันไปแต่ละสัปดาห์ รวมถึงการเปิดตลาดน้ำในช่วงเทศกาลสำคัญๆ ทั้งนี้ ปัญหาส่วนใหญ่ของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมาจากข้อจำกัดในทางพื้นที่ที่ไม่สามารถขยายเพิ่มได้ อีกทั้งความต้องการในการท่องเที่ยวมีแนวโน้มสูงขึ้น ประกอบกับอยู่ใกล้แหล่งแรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนเมืองในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีปัญหาในการรองรับนักท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้ามาจำนวนมาก ทั้งเรื่องที่จอดรถ ที่นั่งพัก ห้องน้ำที่มีไม่เพียงพอ ปริมาณขยะและน้ำเสียที่เพิ่มขึ้น และความแออัดของนักท่องเที่ยวที่อาจทำให้เสียบรรยากาศ

การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวและงบประมาณในการดำเนินการจัดการปัญหาเหล่านี้

ด้านงบประมาณ สรุปได้ว่า การสร้างและพัฒนาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหลายแหล่ง ทั้งจากอบจ. อบต. และจากผู้ว่า CEO ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณสร้างแหล่งท่องเที่ยว อย่างสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่กำหนดให้นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

ทั้งนี้ หลังจากดำเนินการสร้างตลาดน้ำเสร็จแล้ว งบประมาณในการดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจากงบบริหารของอบต. และการจัดเก็บจากผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เป็นสำคัญ โดยแบ่งเป็นค่าดำเนินการในการจัดการขยะ เงินกองกลางของตลาดน้ำเพื่อเป็นค่าจ้างพนักงานโบกรถ ค่าน้ำมันรถยนต์เพื่อรับส่งนักท่องเที่ยว ผู้มาดูงานและสื่อมวลชน เงินชมรมผู้จำหน่ายสินค้าตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่ผู้จำหน่ายสินค้าเมื่อเจ็บป่วย โดยให้เป็นการรักษาพยาบาลรายละ 1,000 บาทต่อปี และเสียชีวิตรายละ 8,000 บาท และค่าพวงหรีดแก่ญาติของผู้จำหน่ายสินค้าที่เสียชีวิต และจัดเก็บเพิ่มรายเดือนเป็นค่าพนักงานรักษาความปลอดภัย นอกจากนี้ ยังมีงบประมาณที่จัดเก็บจากผู้จำหน่ายสินค้า OTOP ของจังหวัด การเช่าพื้นที่เพื่อจำหน่ายของดี 4 ภาค การเช่าพื้นที่เพื่อจำหน่ายต้นไม้ โดยนำรายได้ที่เก็บจากค่าเช่าแผงมาเป็นค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า การจัดการขยะ ค่าซ่อมบำรุงเดินที่ เป็นต้น และการเปิดตลาดน้ำในเทศกาลสำคัญต่างๆ ที่มีนักท่องเที่ยวมากกว่าปกติ นั้น ทางอบต. ได้เก็บค่าเช่าที่เพื่อขายสินค้า OTOP ในราคาสูงกว่าปกติ เพื่อนำรายได้จากการเช่าแผงจำหน่ายไปใช้ในการจัดทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยวและชุมชน เช่น ค่าจ้างวงดนตรีและของรางวัลต่างๆ

ปัจจัยด้านกระบวนการ

การดำเนินที่บรรลุองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน

ด้านพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นด้านธรรมชาติ เพราะเป็นสวนเกษตรแบบยกท้องร่อง และระบบนิเวศที่อยู่ติดริมแม่น้ำและทะเล จึงมีต้นไม้ท้องถิ่นจำนวนมากทั้งต้นจาก ต้นตีนเป็ด ทองหลวง จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Unique) และเป็นพื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่สีเขียวของ

กรุงเทพฯ มีการนำเสนอวิถีชีวิตท้องถิ่นที่ยังคงความเรียบง่าย ความมีน้ำใจและการต้อนรับที่อบอุ่นผ่านผู้นำสายสินค้า รวมถึงการรื้อฟื้นประเพณีท้องถิ่นที่แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน การรื้อฟื้นภูมิปัญญาในการทำอาหารและขนมของท้องถิ่น รวมถึงการนำผักและผลไม้จากสวนของชาวบ้านมาขายในตลาดน้ำ การตกแต่งร้านด้วยวัสดุธรรมชาติ เช่น การมุงหลังคาด้วยตับจาก การนำทะเลสาบจากมาตั้งโซ้ว เป็นต้น

ด้านการจัดการ มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติของผู้จำหน่ายสินค้า เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม และมีการกำจัดการมลพิษที่เกิดจากการพัฒนาตลาดน้ำในหลายเรื่อง โดยอาศัยอำนาจของอบต. ออกระเบียบในการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของตลาดและชุมชน เช่น ไม่ให้ใช้กล่องโฟมในการบรรจุอาหาร แต่ให้ใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น กระจงใบตอง ห้ามจำหน่ายบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การดำเนินการด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เช่น การคมนาคม การจัดการขยะ และการกำหนดราคาสินค้า เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นที่ราคาอาหารอยู่ในระหว่าง 10- 20 บาท เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมถึงการติดหมายเลขร้านค้า เพื่อให้สะดวกต่อการจัดการและการให้คำแนะนำของนักท่องเที่ยวในกรณีที่มีข้อขัดแย้ง

โดยแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ ยังไม่มีระบบการบำบัดน้ำเสียรวมของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ซึ่งทางอบต. ได้มีการคิดเรื่องนี้มานานแล้ว แต่ติดขัดที่ยังไม่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากรัฐ ขณะที่ผู้จำหน่ายสินค้าส่วนหนึ่งก็คิดว่าเป็นหน้าที่ของอบต. ในการดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อม แต่ก็มีผู้จำหน่ายสินค้าบางส่วนได้เริ่มทำการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่คลอง จึงสะท้อนให้เห็นว่าผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบางส่วนยังคงภาวะของการพึ่งพาและให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเรื่องการปล่อยน้ำเสียน้อยกว่าเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มรายได้จากแหล่งท่องเที่ยว เพราะถ้าพิจารณาจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นของร้านค้าที่ขายอาหารและมีส่วนในการปล่อยน้ำเสียจำนวนมากลงสู่สภาพแวดล้อมนั้น พบว่าส่วนใหญ่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่สามารถดำเนินการจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพางบประมาณจากอบต. หรือจากองค์กรภายนอก อีกทั้งยังไม่มีปรากฏการณ์น้ำเน่าเสียที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จึงยังไม่มีกระบวนการส่งเสริมและกระตุ้นชุมชนหรือผู้จำหน่ายสินค้าให้เข้ามาดำเนินการเรื่องนี้อย่างจริงจัง

นอกจากนี้ ทางอบต. ได้ส่งเสริมให้ผู้จำหน่ายสินค้าเข้ามาร่วมพัฒนาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ด้วยการออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง รวมถึงการจัดระบบแบ่งกลุ่มร้านค้าและแต่งตั้งผู้แทนกลุ่มร้านค้า แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ผู้จำหน่ายสินค้ามีข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เพราะส่วนหนึ่งไม่มีเวลา

เนื่องจากทำงานประจำ บางส่วนมีความคิดว่างานพัฒนาต่างๆ เป็นหน้าที่ของอบต. และทีมงาน ประกอบกับการดำเนินพัฒนาจัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่ผ่านมาอยู่ภายใต้การดำเนินการของ นายกอบต.และทีมงาน ทำให้ผู้จำหน่ายสินค้าและชุมชนคิดว่าเป็นหน้าที่หลักของอบต. จึงไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมมากนัก อีกทั้งเกรงว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อจัดการพัฒนาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับอบต.และการจำหน่ายสินค้าของตนได้ ดังนั้นการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ จึงอยู่ภายใต้การดำเนินการของอบต.เป็นหลัก โดยที่ผู้จำหน่ายสินค้าไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง วางแผนและประเมินผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเท่าที่ควร

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ นักท่องเที่ยวในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การพักโฮมสเตย์ จะมีวิทยากรในท้องถิ่น เป็นผู้ร่วมบรรยายให้ความรู้ และสอนทำหัตถกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่นักท่องเที่ยวที่ พักโฮมสเตย์ในชุมชน การจัดกิจกรรมรอบชุมชน การพาเยี่ยมชมวิถีชีวิตริมคลองเป็นต้น รวมทั้ง การบรรยายให้ความรู้แก่ผู้มาศึกษาดูงานที่อบต. การตั้งจุดประชาสัมพันธ์แจกเอกสารความรู้ เกี่ยวกับตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และในส่วนของผู้จำหน่ายสินค้า ก็ยินดีที่จะพูดคุยและตอบถาม นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำเท่าที่ตนเองจะสามารถตอบได้ ทั้งนี้ ผู้จำหน่ายสินค้าเริ่มมีการ พัฒนารูปแบบการให้ความรู้ในการทำอาหารและขนมในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งด้วยการจัดทำป้าย แนะนำส่วนประกอบอาหารและคุณค่าของสินค้าเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และทาง อบต.ได้จัดทำบอร์ดนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ที่ริมทางเข้าตลาด เพิ่มขึ้น

ด้านการมีส่วนร่วม ได้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในหลายช่องทาง ได้แก่ การตั้งกล่องรับความคิดเห็น การประชุมประจำเดือนๆ ละ 2 ครั้ง สร้างกลไกการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาตลาดน้ำ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง แบ่งกลุ่ม ผู้จำหน่ายสินค้าเพื่อดูแลกันเอง แต่ในทางปฏิบัติพบว่าผู้แทนกลุ่มร้านค้าและผู้จำหน่ายร้านค้า ยังไม่ได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตลาดน้ำเท่าที่ควร เนื่องจาก ส่วนใหญ่ไม่มีเวลาเพราะต้องเตรียมสินค้าและขายสินค้าวันเสาร์-อาทิตย์ ขณะที่วันธรรมดา ก็ต้องทำงานประจำส่วนหนึ่ง แต่โดยรวมแล้วพบว่าผู้จำหน่ายสินค้าเกือบทั้งหมด ได้ให้ความ ร่วมมือในการปฏิบัติตามระเบียบของตลาดน้ำ ร่วมมือในการจำหน่ายสินค้าในเทศกาลหรือ وارهพิเศษเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการจำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำ บางน้ำผึ้ง ขณะที่การมีส่วนร่วมในขั้นตอนอื่นๆ เช่น ขั้นตอนการวางแผนงานพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวระยะต่างๆ การประเมินผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการรับผิดชอบร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อมระยะยาวในบางเรื่อง ยังไม่มีการดำเนินการที่ชัดเจน

การประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งได้ทำการประชาสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายภายนอกพื้นที่ผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เป็นสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ เป็นสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ ขณะที่การประสานงานเพื่อสร้างเครือข่ายภายในพื้นที่เกาะบางกระเจ้านั้น ยังคงมีข้อจำกัดที่สืบเนื่องจากปัญหาการเมืองในระดับท้องถิ่นที่แบ่งพรรคแบ่งฝ่ายกัน ทำให้การประสานงานเพื่อพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวกับผู้นำตำบลต่างๆ บางส่วนทำได้ยาก

ผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ผลกระทบด้านดี แบ่งได้เป็น

มีการสนองตอบความต้องการหรือการแก้ปัญหาของชุมชนเรื่องอาชีพ และขยายไปเชื่อมโยงการแก้ปัญหาด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังนี้

ทางด้านเศรษฐกิจ คือได้ก่อให้เกิดการส่งเสริมอาชีพและรายได้ ก่อให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น การมีความมั่นคงทางด้านรายได้ มีกองทุนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ต่อเนื่อง และออมทรัพย์ของชุมชนมีเงินทุนมากขึ้น ซึ่งสืบเนื่องจากการมีรายได้จากขายสินค้าในตลาดเพิ่มขึ้น ทำให้สมาชิกมีเงินออมมากขึ้น

ด้านสังคม คือได้ก่อให้เกิดความสามัคคีในครอบครัวดีขึ้น มีการสร้างสำนึกในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว มีโครงการอาหารเด็กก่อนก่อนวัยเรียน มีการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ

ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ก่อให้เกิดการรื้อฟื้นประเพณีท้องถิ่นและประเพณีในเทศกาลต่างๆ คือ มีการรื้อฟื้นภูมิปัญญาในการทำอาหารและขนม การรื้อฟื้นทำเครื่องสานจากวัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในการผลิตสินค้า OTOP

ด้านสิ่งแวดล้อม คือ ผู้จำหน่ายอาหารหลายรายที่ตั้งร้านอยู่ริมคลอง เริ่มทำบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่คลอง ตลอดจนผู้จำหน่ายสินค้าบางส่วนมีแนวคิดที่จะทำ

ถูกจำหน่ายในนามตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เพื่อลดปริมาณการใช้ถุงหูหิ้วพลาสติกจำนวนมาก หรือแม้แต่การคิดที่จะนำกล่องบรรจุอาหารที่ทำจากวัสดุธรรมชาติมาใช้บรรจุอาหาร เป็นต้น

ชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับประโยชน์โดยตรงหรือไม่ สรุปได้ว่า การดำเนินการพัฒนาตลาดน้ำอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งมาตั้งแต่แรกเริ่มจนปัจจุบัน โดยชุมชนหรือผู้จำหน่ายสินค้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาในหลายเรื่อง ได้แก่ มีส่วนร่วมในการสะท้อนความต้องการหรือปัญหาบางเรื่องผ่านกล่องรับความคิดเห็น การประชุม และการพูดคุยกับผู้เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจำหน่ายสินค้าที่มีคุณภาพและราคาพอควร ร่วมปฏิบัติตามระเบียบของตลาดน้ำ ให้ความร่วมมือแก่องค์การบริหารส่วนตำบลตามวาระต่างๆ และการร่วมรับประโยชน์โดยตรงจากการจำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมากที่สุด แต่ขาดการมีส่วนร่วมในอีกหลายเรื่อง เช่น การตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนา การวางแผนงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การติดตามประเมินผลการพัฒนา

ผลกระทบด้านลบ

ผลกระทบด้านลบจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง มีดังนี้

ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งที่มาควบคู่กับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณมากขึ้น คือปริมาณขยะและน้ำเสียจำนวนมากขึ้น รวมถึงความแออัดของนักท่องเที่ยวจนอาจสูญเสียเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงจำเป็นต้องวางแผนเพื่อลดปริมาณขยะและปริมาณน้ำเสีย และประเมินศักยภาพด้านขีดจำกัดในการรองรับของทรัพยากร แต่เนื่องจากที่ผ่านมามีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้มีการวางแผนการพัฒนาระยะต่างๆ ทั้งด้านการวางแผนรองรับนักท่องเที่ยวและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะมาพร้อมกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในระยะยาว

ราคาที่ดินสูงขึ้น ส่งผลให้มีการประกาศขายที่ดินมากขึ้น แม้แต่ผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งบางรายที่มีที่ดินอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว ได้ประกาศขายที่ดินด้วยเหตุผลว่าตนเองไม่ได้ทำการเกษตรแล้ว และเมื่อราคาที่ดินสูงขึ้นจึงควรจะขายเพื่อนำเงินมาทำประโยชน์อย่างอื่นแทน

ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและความยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ที่ผ่านมาดำเนินการโดยอบต. เป็นหลัก ขณะที่ผู้จำหน่ายสินค้ามีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในระดับที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการสะท้อนความคิดเห็นและความต้องการผ่านเวทีประชาคมและเวทีการประชุม ให้ความร่วมมือตามข้อกำหนดของอบต. และตลาดน้ำ การให้บริการแก่ลูกค้า และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยตรงด้านเศรษฐกิจจากการจำหน่ายสินค้าที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

แต่ชุมชนหรือผู้จำหน่ายสินค้ายังขาดการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนงานหรือกิจกรรมเพื่อกำหนดทิศทางทางการพัฒนาตลาดน้ำ เนื่องจากไม่มีการจัดทำแผนงานพัฒนาตลาดน้ำที่เป็นรูปธรรมชัดเจน รวมถึงการประเมินผลการทำงาน ถึงแม้จะมีระบบการแบ่งผู้จำหน่ายสินค้าเป็นกลุ่มย่อย และกำหนดให้ผู้แทนกลุ่มดำเนินการพัฒนาตลาดร่วมกับอบต. ในปี 2550 แต่ก็พบว่ายังมีกลุ่มผู้จำหน่ายสินค้าบางกลุ่มเท่านั้น ที่เริ่มดำเนินการพัฒนาตลาดน้ำในเชิงกายภาพ ได้แก่ การปรับปรุงภูมิทัศน์และตกแต่งบริเวณร้านค้า และบางกลุ่มนำเสนอโครงการเพื่อให้อบต. ดำเนินการในเรื่องต่างๆ โดยทางอบต. ได้จัดการให้ในบางโครงการ เช่น การติดตั้งไฟฟ้าในตลาด การแก้ไขปัญหาห้องน้ำ แต่บางโครงการต้องรอการจัดสรรงบประมาณจากส่วนอื่นๆ เช่น การจัดทำระบบน้ำเสี้ยวรวมของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

5.2 อภิปรายผล

การอภิปรายผลได้จำแนกตามวัตถุประสงค์ และพิจารณาตามกรอบการศึกษาวิจัยด้านปัจจัย กระบวนการและผลการจัดการ โดยนำแนวคิดและงานวิจัยต่างๆ ที่มีสาระสำคัญ สอดคล้องและเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาอภิปรายผล ดังนี้

5.2.1 แนวคิดและความเป็นมาของชุมชนกับการดำเนินงานเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งนี้

กล่าวได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นไปตามนโยบายรัฐที่ต้องการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาหรือทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น โดยใช้กลไกองค์กรปกครองท้องถิ่น กระจายอำนาจให้อบต. สามารถจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังเช่นการดำเนินการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง สะท้อนให้เห็นศักยภาพของอบต. ในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ที่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้

และการจ้างงานเพิ่มขึ้น ประกอบกับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน สนองตอบความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยววันหยุดเสาร์-อาทิตย์ได้ และเป็นแหล่งอาหาร และสินค้าท้องถิ่นที่หลากหลายราคาไม่แพง ซึ่งการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำ บางน้ำผึ้ง มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพงษ์ ธงไชย และคณะ(2547: 121) เรื่อง ความพร้อมในการบริหารอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยองค์กรปกครองท้องถิ่นของไทยในกลุ่ม จังหวัดลุ่มน้ำโขง ที่มีจุดแข็งและความพร้อมด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการด้าน สินค้าหัตถกรรมท้องถิ่น

5.2.2. จากการศึกษาวิจัยปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยภายนอก คือ นโยบายภาครัฐเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยว และสร้าง กระแสความสนใจการท่องเที่ยวผ่านสื่อมวลชนต่างๆ นั้น นับว่ามีผลอย่างยิ่งในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ และสร้างกระแสนิยมให้มีการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งผล การศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธวัชชัย บุญโชติ(2538) เรื่อง การเปลี่ยนแปลงอันเกิด จากการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชนบท: กรณีศึกษาสามเหลี่ยมทองคำ งานศึกษาของสินธุ์ สโรบลและคณะวิจัย(2546) เรื่อง การท่องเที่ยวโดย ชุมชน :แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ ภาคเหนือ สายใจ กุ่มขนาบ(2547 : ออนไลน์) ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณี ศึกษาตลาดน้ำตลิ่งชัน และงานศึกษาของ มณีวรรณ ผิวคุ้ม(2547) เรื่อง พัฒนาการและ ผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ ที่สรุปว่าการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่ผลงานวิจัยต่างก็ระบุถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยว ต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพราะการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก จนเกิน จิตความสามารถรองรับของทรัพยากรท้องถิ่นนั้น จะส่งผลกระทบต่อลักษณะการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวทางนิเวศ และก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวใน ระยะยาว บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) ได้สรุปว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกลุ่ม นักท่องเที่ยวว่าใหญ่หรือเล็ก แต่ต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรให้มีความ ดั่งคู่อย่างไม่เสื่อมคลาย โดยกล่าวว่า จิตความสามารถรองรับและการรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมของทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการประเมินหรือจัดลำดับความ เสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว นอกเหนือไปจากเกณฑ์ด้านการบริหารจัดการและเกณฑ์ด้าน ผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงมี

ความจำเป็นต้องตระหนักถึงการป้องกันหรือลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจในแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ปัจจัยภายใน ที่เป็นจุดเด่นของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง คือ มีนายกอบต. ที่เข้มแข็ง รับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เพราะมีทั้งอำนาจตามหน้าที่ กำลังคนและงบประมาณในการดำเนินการที่ต่อเนื่อง และการมีเครือข่ายที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น ทำให้ผู้อื่นเกรงใจ ปฏิบัติตามได้มากกว่าผู้นำที่ไม่มีเครือข่ายอำนาจทางการเมือง เหล่านี้ล้วนมีส่วนทำให้สามารถประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลสำเร็จที่ดีได้ แต่การกระจายบทบาทที่ไม่ชัดเจนนั้น ได้ส่งผลให้ผู้นำไม่มีเวลามากพอในการสนับสนุนและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดน้ำจากส่วนต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นจุดอ่อนเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกันระหว่างองค์กรปกครองท้องถิ่นกับส่วนต่างๆ ทั้งประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนรินทร์ชัย พัฒนพงศา(2547:257) ที่กล่าวว่า ผู้นำชุมชนคือผู้ที่สามารถประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลสำเร็จที่ดีได้ จึงมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นๆ แต่ผู้นำที่มีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งคือ ผู้นำที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม โดยต้องลดการสั่งการลง เพราะถ้าผู้นำเข้มแข็งมากเท่าใด ชาวบ้านยิ่งอ่อนแอมากขึ้น

กระบวนการในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้บรรลุองค์ประกอบการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะเกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับบทบาทของผู้นำและการมีส่วนร่วมของส่วนต่างๆ ในกระบวนการพัฒนา ดังกรณีของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ มีการดำเนินการตามองค์ประกอบการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 เรื่องในระดับที่แตกต่างกัน โดยมีจุดเด่นด้านการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการที่มีการให้การศึกษาเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ขณะที่การสร้างความตระหนักรู้ต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ด้านการมีส่วนร่วมและการกระจายบทบาทเพื่อพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยวระยะยาว ยังเป็นจุดอ่อนที่ต้องพิจารณาาร่วมกัน เพราะการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนนั้น จะนำมาซึ่งการบริโภคเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากร ปริมาณขยะและของเสียจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนคือความจำเป็นต้องลดการบริโภคและของเสียลง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการบำบัดและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลจากการประชุม Globe'90 Conference ที่ประเทศแคนาดา และงานศึกษาของดวงจันทร์ อาภาวัชรุดม์ เจริญเมือง (2545) เรื่อง

พัฒนาการของแนวคิดเมืองยั่งยืนในสังคมตะวันตก จนนำมาซึ่งข้อสรุปที่ทุกประเทศต้องนำไปปฏิบัติ การเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อโลก บนหลักการสำคัญ 27 ประการ อาทิเช่น มนุษย์ทุกคนพึงมีชีวิตที่เข้มแข็งและสมบูรณ์โดยอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมต้องเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาและต้องไม่ถูกพิจารณาอย่างแยกส่วน พึ่งผลและขจัดกระบวนการผลิตและบริโภคที่ก่อให้เกิดความไม่ยั่งยืน และประชาชนควรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและพึงมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เป็นต้น

ดังนั้น การสร้างการมีส่วนร่วม และกระจายบทบาทเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยผู้นำจะต้องค่อยๆ ลดบทบาทในการพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยวลง และผลักดันให้องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้จำหน่ายสินค้า เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระยะยาว และเพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชนในการพึ่งพาตนเองได้ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ดังข้อสรุปของออร์ทัย กักพล (อ้างใน พัชรี ลิโรรส. 2546 : 2-3) และนรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 1-2) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าควรมีตั้งแต่ต้นและตลอดกระบวนการ โดยหมายรวมถึงอำนาจการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนา และข้อสรุปของสนธยา พลศรี (2545:44) ที่กล่าวว่า แนวคิดสำคัญของการพัฒนาชุมชนคือ คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชน และการพัฒนานั้นต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน โดยไม่หวังพึ่งพาจากภายนอก

กระบวนการในส่วนของการประชาสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายภายนอกพื้นที่พบว่า ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เพราะมีความสอดคล้องกับนโยบายรัฐที่ใช้สื่อทุกประเภทในการทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวภายในประเทศ ขณะที่การประสานงานและสร้างเครือข่ายในพื้นที่บางกระเจ้า ยังเป็นจุดอ่อนเนื่องจากปัญหาการเมืองในระดับท้องถิ่น ทำให้การประสานความร่วมมือเกิดขึ้นได้ยากและค่อนข้างไม่ถาวร เกิดการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายจนกลายเป็นปัญหาความสัมพันธ์ ที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือหรือสร้างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือกันภายในพื้นที่บางกระเจ้าในระดับหนึ่ง ยกเว้นจะเป็นคำสั่งจากผู้ที่มีตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ที่เหนือกว่า ก็จะมีความร่วมมือกันตามวาระในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยไม่มีความต่อเนื่องแต่ประการใด

ผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

กล่าวได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ไม่ได้เป็นไปตามแนวคิดเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community Based Tourism-CBT) ที่ชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการ ดูแลและให้การเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน และการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการควบคู่กับการดูแลรักษาทรัพยากรท้องถิ่น แต่เนื่องจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่ผ่านมาอยู่ในความรับผิดชอบของอบต. ตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องเศรษฐกิจให้แก่ชาวบ้านในชุมชนจนประสบความสำเร็จ โดยชุมชนหรือผู้จำหน่ายสินค้ายังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในขั้นตอนการมีอำนาจตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การวางแผนการพัฒนาและการตรวจสอบประเมินผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างชัดเจน โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วมต่างๆ ที่ยังขาดอยู่นี้ ล้วนเป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น และความยั่งยืน ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาที่ผ่านพบว่า มีทั้งผลกระทบด้านดีและด้านลบควบคู่กันหลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาวิจัยแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่ระบุว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการรื้อฟื้นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นคือปัญหาเรื่องการรองรับนักท่องเที่ยวที่ไม่สอดคล้องกับขนาดและรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากกระแสการส่งเสริมและสนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยวของภาครัฐ คังนั้น ปัญหาที่พบในพื้นที่ได้แก่ปัญหาที่จอดรถ ที่นั่งพักผ่อน และห้องน้ำไม่เพียงพอ รวมถึงปริมาณขยะและของเสียจำนวนมาก โดยท้องถิ่นไม่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในอนาคตได้เท่าที่ควร เพราะต้องใช้เวลาไปกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่มากขึ้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเรื่องความยั่งยืน ที่ต้องตระหนักถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวและขีดจำกัดของธรรมชาติในระยะยาว

5.3 ข้อเสนอแนะต่อผู้เกี่ยวข้อง

สิ่งที่ควรดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ระดับนโยบาย คือ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้เรื่องการรักษาดูแลทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวภายใต้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

แก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องความจำเป็นที่ต้องลดการบริโภคและของเสียในแหล่งท่องเที่ยวลง เพื่อเป็นการรักษาทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดให้สามารถดำรงอยู่ได้ในอนาคต

ในระดับพื้นที่ มีข้อเสนอ ดังนี้

เพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งที่กำหนดไว้ (Goals) ควรมีการดำเนินการเพิ่มเติมในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่มีคุณภาพ ที่อยู่ใกล้เมืองหลวง

ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี มีอาชีพและรายได้เพียงพอให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ตามเป้าประสงค์ขององค์การบริหารส่วนตำบล (Goals) ที่กำหนดไว้ จึงควรจัดทำแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งในระยะต่างๆ เพื่อป้องกันปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมถึงเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาภายใต้แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมให้ประชาชน ผู้จำหน่ายสินค้าและส่วนต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานพัฒนาร่วมกัน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนและผู้จำหน่ายสินค้าได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น และมีการติดตามประเมินผลจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ต่อเนื่อง

2. เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวต่อเนื่องและเชื่อมโยง (Cluster) ในอำเภอพระประแดงและรองรับการขยายตัวของสนามบินสุวรรณภูมิ ในด้านสถานที่พักและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตามเป้าประสงค์ขององค์การบริหารส่วนตำบล (Goals) จึงควรทำแผนงานเพื่อขยายการรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น อย่างสอดคล้องกับลักษณะการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยขยายพื้นที่กิจกรรมไปรอบนอกตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ทั้งที่อยู่ภายในตำบล เช่น เปิดพื้นที่สวนเกษตรของชาวบ้านที่อยู่ใกล้ตลาดให้นักท่องเที่ยวและเด็กได้เรียนรู้เรื่องพืชสวนและเพิ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวอยู่นานขึ้น และควรขยายพื้นที่การท่องเที่ยวไปยังพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนอื่นๆ นอกตำบล แต่อยู่ในพื้นที่บางกระเจ้า โดยต้องคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทาง ความเหมาะสมของระยะทางกับเวลา เช่น จากตลาดน้ำบางน้ำผึ้งไปสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ และศาสนสถานที่สำคัญของอำเภอพระประแดง เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดการกระจายนักท่องเที่ยว กระจายรายได้และการสร้างงานอาชีพต่างๆ แก่ชุมชนใกล้เคียง โดยดำเนินการอย่างเป็นเครือข่ายที่มีฐานข้อมูลเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวชัดเจน รวมถึงกำหนดบทบาทของแหล่งท่องเที่ยวให้มีลักษณะที่หลากหลายออกไป

3. ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับต้นทางและปลายทาง เช่น ส่งเสริมให้ใช้ถุงผ้าบรรจุสินค้า เพื่อลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติก รวมถึงการ

รื้อฟื้นวิธีการบรรจุกาอาหารแบบสมัยก่อน เช่น การใช้ปูนโดเป็นภาชนะหลักที่สะดวกต่อการใส่อาหารหลายอย่าง โดยอาจทำปูนโดพลาสติกเพื่อให้มีน้ำหนักเบา มีค่าขั้วและตราสัญลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวหันกลับไปใช้ภาชนะสมัยก่อนที่ช่วยลดปัญหาภาชนะที่ใช้แล้วทิ้ง จัดเป็นการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ต้นทาง และการจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ปลายทาง เป็นต้น

การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

หน่วยงานท้องถิ่นโดยเฉพาะทางอบต.บางน้ำผึ้ง และส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึง ททท. สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยอ้างถึงความจำเป็นที่ต้องจัดทำแผนงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยจะต้องได้รับความร่วมมือจากส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประชาชนหรือผู้จำหน่ายสินค้า หน่วยงานราชการและภาคเอกชน เพื่อให้ทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา เรียนรู้และรับผลประโยชน์ รวมถึงรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนอย่างต่อเนื่อง

สำหรับองค์การปกครองท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีความสนใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หรือใช้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเศรษฐกิจและชุมชน สามารถใช้งานศึกษาวิจัยนี้เป็นแนวทางในการดำเนินการ เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาในมิติต่างๆ ที่สอดคล้องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเพื่อป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนของตน

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และการศึกษาเรื่องการขยายหรือสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่บางกระเจ้าอย่างเป็นระบบร่วมกัน เพื่อขยายการรองรับนักท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวรอบนอกตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ นอกตำบลบางน้ำผึ้งซึ่งมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างหลากหลายกันในแต่ละพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางเกษตร การท่องเที่ยวป่าชุมชน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมถึงศึกษาเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อเตรียมการรองรับกระแสนิยมของการเดินทางท่องเที่ยวทั้งจากนักท่องเที่ยวภายในและนอกประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เพื่อป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว